

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ
МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ
МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ
БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

І КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ
«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ,
ОПЫТ – ВЕКТОРЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

І КНИГА

Қостанай, 2023

УДК 37.02
ББК 74.00
И 63

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;

Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;

Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;

Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;

Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;

Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;

Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;

Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. I Кітап. – Қостанай: И 63 А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1081 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. I Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023. – 1081 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5

9 786013 562445

УДК 37.02
ББК 74.00

© А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023
© Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023

ӨОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Айтмағанбетова Толкын Тышканбаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінің мұғалімі, педагог – сарапшы
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қамысты ауданы білім бөлімінің
№2 Қамысты жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қамысты селосы, Қазақстан
E-mail: nuri_tolkyn85@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада ағартушылар Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің ағартушылық идеялары қарастырылады. XIX ғасырдың екінші жартысы – XX ғасырдың басында Қазақстанда Халықтық білім берудің қалыптасуы мен дамуының қазіргі білім беру процесіне әсері туралы болып отыр.

Түйінді сөздер: Ағартушы, педагог, инспектор, ғалым, хат.

Аннотация

В статье рассматриваются идеи Просвещения просветителей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева. Речь идет о влиянии становления и развития народного образования в Казахстане во второй половине XIX – начале XX века на современный образовательный процесс.

Ключевые слова: Просветитель, педагог, инспектор, ученый, письмо.

Abstract

The article discusses the ideas of Enlightenment of the enlighteners Altynsarin and S. Kubeev. we are talking about the influence of the formation and development of public education in Kazakhstan in the second half of the XIX – early XX century on the modern educational process.

Key words: Enlightener, teacher, inspector, scientist, letter.

Ыбырай Алтынсарин Қазақ тарихына көрнекті ағартушы, педагог, қоғам қайраткері ретінде енді. Бүгін республикадағы білім беру реформасы туралы айта отырып, оның педагогикалық мұрасын елемей кетуге түсіруге болмайды. Қазақта қолына «Әліппе» ұстап, «Кел, балалар, оқылық» деп сауатын ашқан баланың барлығы Ыбырай Алтынсариннің есімін жақсы таниды. Ғұмырын халық ағарту ісіне, мектеп ашып, кітап бастырып, бала оқытуға арнаған ұлт педагогі Ыбырай Алтынсариннің туғанына биыл 182 жыл толады. Талантты ақын, терең ойшыл, қайраткер Ыбырай Алтынсаринді қазақ ұлттық педагогикасының іргесін қалаушы деп айтуға толық негіз бар.

Алтынсариннің ағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған. Ол қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Алтынсариннің пікірінше, бұл мақсатқа жету үшін ең алдымен патриархалдық – рулық жүйенің бүкіл құрылымын түбегейлі қайта құру қажет. Ол білім беруді мақсат ретінде емес, құрал ретінде, әлеуметтік ортаны өзгерту үшін белсенді күресу үшін жастарды игеруі керек қару ретінде қарастырды. Алтынсарин бүкіл өмірін туған халқының ағартуына арнады. «Қазақ халқының өзі білім алу үшін құнарлы жер болып табылады», – деп жазды ол. Ағартушылық ұлт мұғалімі Иырай Алтынсарин қалдырған бай мұра деп ойлады – бұл ұрпақ үшін әлі де сарқылмайтын таза білім. Қайраткер қалдырған баға жетпес еңбек ұрпақ тәрбиесінде, қазіргі заманның дамуында резонанс тудырады. Өз ұлтын қалай сауатты ету керектігі туралы сұраққа тап болған ізденіс пен жанқиярлықпен қатар ағартушылық жол сынағынан өткен Мұғалімнің мақсатына қол жеткізілді. Алтынсариннің мұғалімдер көзінің көкжиегінде дамыған орыс елінің мектеп ісінің мысалы ретінде. Қазақ даласында мектеп ашу, оны біліммен толықтыру, жастарды тәрбиелеу үшін көп ізденіс пен күш қажет болды. Алтынсарин балаларға арналған оқулықтар жазуда өз идеясын алға тартты және болашақ ұрпақ білімнен басқа патриотизм, адамгершілік, ізгілік, табандылық, еңбекқорлық сияқты асыл қасиеттерге ие болатын тұлғаны дайындауға үлкен сеніммен кірісті. [1, б. 16]

Қазіргі уақытта Қазақстанды әлемдік қоғамдастық нарықтық экономикасы бар мемлекет ретінде таныды. Тәуелсіздік алудың қысқа тарихи кезеңінде Қазақстан жаңа прогрессивті технологияларды пайдалана отырып, әлемдік өркениетке ықпалдаса отырып, экономикада серпіліс жасады. Елдің әлеуметтік – экономикалық даму перспективалары айқындалды. Бұл тұрғыда қазіргі заманғы білім беру жүйесінің, адами капиталдың қоғам өмірінің жаңа деңгейінің негізін құрайтын және елдің экономикалық күші мен ұлттық қауіпсіздігінің маңызды факторлары, базасы болып табылатын әлеуметтік даму деңгейінің критерийлері ретіндегі рөлі мен маңызы артып келеді. Өз кезегінде, қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білімге әсер етеді, одан ұтқырлықты және жаңа тарихи кезеңнің шындығына барабар жауап беруді талап етеді және тұтастай алғанда экономиканың даму қажеттіліктеріне сәйкес келуі керек. Жоғарыда айтылғандай, Мен де осындай мәселелерді шештім.

Алтынсарин өз уақытында. Қазақстандық білім беру жүйесі білім берудің ескірген әдіснамалық базасы, оның әлемдік білім беру кеңістігіне кезең – кезеңімен кіруі үшін жеткіліксіз құрылымы мен мазмұны жағдайында дамиды. Қазіргі жалпы білім беретін мектептегі оқытудың мазмұны фактологиялық болып қала береді, пәндік тәсілге негізделген мемлекеттік стандарттар моральдық тұрғыдан ескірген. Оқушының даралығына бағытталған құзыретті тәсіл жоқ. Мектепте оқу оқушыға өмір жолын, қызығушылықтары мен перспективаларын таңдауға нақты оң мотивация бермейді. Жоғары сынып оқушыларының тек 30%-ы өздерінің қабілеттеріне сәйкес келетін кәсіби қызметті саналы түрде тандайды. Демек, орта мектеп оқушыларының 70%-ы өзін – өзі бағалауы төмен және өмірде тәуелсіздікке дайын емес. Сонымен қатар, ЮНЕСКО – ның зерттеулері және соңғы бес жылдағы жалпы білім беретін мектеп түлектерінің тестілеу нәтижелері білім беру сапасының төмендеуінің тұрақты тенденциясын көрсетеді. [1, б. 22]

Қазақстандық қоғамның қазіргі геосаяси, экономикалық және әлеуметтік жағдайы, әлемдік білім беру кеңістігіне ықпалдасу Қазақстан Республикасының орта білім беру жүйесін жаңғыртуды талап етеді.

Процесс ретінде білім беру әлеуметтену процесінде жалпыадамзаттық және ұлттық – этникалық құндылықтарды адамның өзара әрекеттесу жүйесі ретінде қарастырады: өзімен, басқа адамдармен (отбасымен, ұжыммен), қоғаммен, табиғатпен, дінмен, мәдениетпен (материалдық және рухани). (Ы.Алтынсариннің қызметінде бұл мәселенің шешімі өз көрінісін табады)

Құндылықтар білім беру мазмұнында оның мақсаттары арқылы сыну және нақтылау арқылы көрінеді:

- адамзаттың ортақ үйі ретінде табиғатқа құндылық қатынасын қалыптастыру;
- жер бетіндегі өмір мен жоғары құндылық субъектісі ретінде адам туралы идеяларды қалыптастыру;
- адам өмірінің әлеуметтік құрылымына (Отанына, мемлекетіне, отбасына, Отан тарихына және қазіргі уақытқа) құндылық қатынасын қалыптастыру;
- гигиена, құқық, эстетика, экономика және экология саласындағы мәдени өмір нормаларына құндылық қатынасын қалыптастыру;
- еңбек қызметінің, кәсіптің, әлеуметтік қарым – қатынастың әртүрлі түрлеріне құндылық қатынасын қалыптастыру;
- өмірлік ұстанымды қалыптастыру, өмір жолын жеке таңдау, өзін – өзі жүзеге асыру және өзін – өзі тану қабілетін дамыту.

Қазақстан мектебінің түлегі мәдениет субъектісі ретінде сипатталады:

- өз халқының тілін, тарихын, мәдениетін білу;
- өнерге, мәдениетке, әдебиетке, ғылыми жетістіктерге, бостандық, еңбек, ақиқат нәтижелеріне құндылық қатынасы;
- заманауи техникамен және коммуникация құралдарымен жұмыс істей білу;
- айналасындағы адамдардың сезімдері мен сезімдерін түсіну;
- жақсылық пен сұлулықты құру;
- ана, Мемлекеттік және шет тілдерінде сөйлесе білу. (И.Алтынсарин мұны өз шәкірттерінде тәрбиелеуге ұмтылды)

Орта білім берудің мақсаттары мектеп түлегінің өмірлік рөлдер түрінде ұсынылған негізгі құзыреттерін анықтайды:

- мейірімді адам;
- қамқор отбасы мүшесі;
- шығармашылық даралық;
- жауапты азамат;
- дені сау және жетілдірілген тұлға.

Әлеуметтік өзгерістер, қоғам өмірінің әлеуметтік – экономикалық және саяси жақтарының жаһандануы мектепті әлеуметтік институт ретінде жас ұрпаққа сапалы жалпы білім алуға мүмкіндік беру мақсатында жалпы орта білім беру мазмұнын жаңартуды талап етеді.

орта білім беру мазмұнын жаңартудың негізгі бағыттары:

- жеке тұлғаның да, жалпы қоғамның да дамуына ықпал ететін құндылықтарды дамыту;
- білім беру мазмұнын оқушыларды танымның ғылыми әдістеріне және дербес зерттеулерге мақсатты және жүйелі түрде тартуға, танымдық мотивацияны қалыптастыратын және ақпараттық технологиялардың дидактикалық мүмкіндіктерін ескеретін оқу жағдайларын кеңінен қолдануға бағдарлау;
- болашаққа деген көзқарастарды қалыптастыру, қоғам мүшесі және халықаралық ынтымақтастық субъектісі ретінде адамға қажет моральдық негіздерді нығайту;
- білім беру мазмұнын ұлттық мәдениетті құрметтеуге және басқа мәдени бастауларға қатысты ашықтыққа тәрбиелеуге бағыттау.

Бүгінгі таңда білімді ұрпақты тәрбиелеу – уақыт талабы. Өскелең ұрпақты оқу мен білімге қызықтыра білу мұғалім үшін үлкен шеберлікті қажет етеді. Менің тәрбиеші ретіндегі ұстаным-

дарымның бірі – баланы үйде ата – анасымен тәрбиелеудегі бірлік деп айтар едім. Әр баланың ынта – жігерін ояту және оның санасына жарық түсіру – кез – келген мұғалімнің арманы. Осы мақсатқа жету жолында мұғалім үнемі жаңа ізденіспен жүруі керек. Ақпараттың бай ағыны дәуірінде мұғалім үшін оқушының жаңашылдығы мен қызығушылығын ояту қабілеті өте маңызды. [2, б. 56]

Өз еңбектерінде өзін мектепте оқыту мен тәрбиелеу процесін жүргізетін мұғалім деп таныған Иырай Алтынсарин балаларды оқыту мен тәрбиелеуге ерекше орын бөлді. Оқуды үйренетін адамдар үлкен игілікке ие болады, ғылым тілін біледі, оны үйренеді, болашағын жақсартады дейді. Демек, қазіргі білім беру жүйесіндегі сапалы оқытудың негізгі факторы оқушының тақырыпты өз бетінше игере білуі, оларды адамгершілік пен жақсылыққа, еңбек пен зейінділікке, өнерге – жаңа заманның талаптарына сай келетін, жан – жақты дамыған, ізденімпаз, шығармашылық, адами құндылықтарды игерген, өзіне сенімді, білімі бар өнерге баулу болып табылатынын ескере отырып, мен Ы.Алтынсариннің идеялары өмірге келді деп санаймын.

Мектеп жұмысы мен оқушылардың жетістіктерін дамытудағы негізгі тұлға – мұғалім. Мұғалім өз жұмысына жеткілікті уақыт бөле білуі керек, оқушының білімі мен дағдыларын дамытуда ғана емес, жалпы оның оқуын барынша дараландыруда, оны тұлға ретінде дамытуда икемділік танытуы керек. Сондықтан мен өз тәжірибемде жас ерекшеліктерін ескере отырып, өз көзқарастарын дәлелдей алатын, ынталы, сенімді, жүйелі түрде дамыған сыни көзқарастары бар, оқығандарын қуана – қуана тоқитын оқушыларды қалыптастырамын. Иырай Алтынсариннің оқыту әдістемесінде көрсетілгендей, мен оқушыларды өз бетінше оқуға шақырамын және өз болжамдарыма сыни көзқараспен қараймын, осылайша әлем, болмыс, жаратылыс туралы түсінігімді тереңдетіп, кеңейтемін. Ұлы ағартушы мұғалім білім мен өнерді игеру жолы мектептер арқылы жүзеге асады, оқушыларды адамгершілік пен ізгілікке, еңбек пен зейінділікке, өнер мен білімге баулуға тырысады деп сенді. Надандықтың зиянын, ғылымның әлеуметтік маңыздылығын түсіндірді. Осы уақытқа дейін өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудегі маңыздылығын жоғалтпаған өлеңдер мен ағартушылық әңгімелер білімді және саналы азаматты тәрбиелеудегі басты құралдардың бірі болып табылады. Оқушыларды дұрыс тәрбиелеу, олардың білімге деген қызығушылығын ояту, дүниетанымдық дүниетанымын кеңейту. Осындай шығармалардың бірі – «жануарға ұқыпты қарау», 3-сыныптағы әдеби оқу қулығындағы «баланың қулығы», оқушылардың еңбекқорлығын, адамгершілігін, ізгі ниетін, кішіпейілділігін мен мейірімділігін, жауапкершілігін, Абайдың бес тектілігінің біріне қанағаттануын тәрбиелейді. Зұлымдық, жалқаулық, надандық сияқты әрекеттерден аулақ болу жолын көрсетеді. Мысалы, оқытудың белсенді әдістері мен әдістерін қолдана отырып, тапсырмаларды орындау барысында «баланың қулығы» әңгімесінің тақырыбы бойынша сабақтың мақсаты оқушылардың өз бетінше анықталады. [3, б. 6]

Олар топтық жұмыс барысында нақты, нақты дәлелдермен өз пікірлерін білдіре алады. Олар өз жобаларын отбасы, мектеп, табиғат үшін не істей алатынын айтып қорғады. «Жақсылық жасау – сенің міндетің» тақырыбында шағын эссе жазды. Демек, «Баланың қулығы» әңгімесі арқылы олардың жақсылық пен жамандыққа деген көзқарастары қалыптасты, Отанға, отбасына, мектепке, табиғатқа деген сүйіспеншілік сезімдері нығайды. «Сіз жақсылық үшін жаман нәрсе жасар ма едіңіз?», – деді ол. Яғни, бүгінгі күннің талаптарының бірі бірлескен оқыту ұйымдастырылып, бір – бірімен кері байланыс жүзеге асырылды. Баланы ерте жастан дұрыс тәрбиелеу оның болашақ өмірі үшін өте маңызды. Баланың дұрыс күтіміне, тікелей тәрбиеге, қисықтарды түзетуге, қате түсініктің нақты жолын құруға негізделген әңгімелер қазіргі мектеп оқушыларын тәрбиелеуге үлгі бола алады. Келесі «малдың пайдасы» әңгімесі оқушылар үшін де, мұғалімдер үшін де үлкен тәрбиелік мәнге ие. Қанағаттану, өсу, парыз туралы айтылған бұл әңгімеде қамқорлық, мейірімділік, еңбекқорлық, қанағаттану отбасына деген сүйіспеншіліктен, Жауапкершіліктен басталады және адамгершілікті көтерген ұлы адамдар да алдымен ата – аналарына қалай қарау керектігі туралы ойлайды.

Оқушылар тапсырмаларды қызығушылықпен орындады, ата – аналарының алдындағы борышын атап өтті, бұл өсу олардың ата – аналарымен қазіргі уақытта жасағанының бәрі екенін және болашақта қарыздарын өтеуге тырысатынын түсінді. Осыдан «Малдың пайдасы» әңгімесінің қаншалықты тәрбиелік мәні бар екенін көруге болады. Атақты ойшыл Әбу Насыр Әл Фараби: «Адамға алғашқы білім емес, тәрбие керек. Тәрбиесіз берілген білім – болашақта оның өміріне қауіп төндіретін адамзаттың қас жауы». Бұл сөздің дұрыстығы өмір тәжірибесімен бірнеше рет дәлелденгені белгілі. Осыған байланысты Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин тәрбие – бұл жеке орын, үлгілі тәрбие – қоғамның өзін, ел тіректерін қалыптастыру екенін жақсы білген. Демек, жас ұрпаққа моральдық тәртіп пен саналы білім беру қабілеті өлшенбейтін қазына болып табылады. [4, б. 5]

С.Көбеевтің өмірі, Алтынсарин сияқты, асыл және адамгершілік мақсатқа – халықты ағартуға, өркендеу мен игіліктің, даму мен прогрестің қажетті шарты ретінде ағартуға бағынды. Спандияр Көбеевтің өмір жолы мен ғылыми ізденістері оның педагогикалық қызметінің негізгі мәнін түсінуге көп көмектеседі. Қазіргі уақытта тәрбиенің Тарихи негізіне жүгіну қажет, өйткені тарихи педагогикалық мұраны түсінбестен өскелең ұрпақты адами идеалдармен таныстыру мүмкін емес. Ыбырай Алтынсарин мен С.Көбеевтің өмірі мен шығармашылық жолы, өмірбаянның жекелеген беттері, философиялық және педагогикалық көзқарастардың жекелеген аспектілері ерекше қызығушылық тудырады және қазіргі тұлғаның рухани – адамгершілік дамуына ықпал етеді. Ғажайып қырағылық,

педагогикалық талант, титаникалық жұмыс қабілеттілігі, өз мектептеріндегі оқу – тәрбие процесін биіктікке қою қабілеті, ақыл – ой және жас ерекшеліктері бойынша оқу материалын мұқият іріктеу Көбеевті Алтынсаринмен бірге ХІХ ғасырдың аяғы мен ХХ ғасырдың басындағы Қазақстанның прогрессивті педагог – зерттеушілері деп санауға құқық береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. И.Алтынсариннің Сабақтары. Алматы 1991 ж.
2. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы, 2008ж. №5–6
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2016 ж.
4. «Өзін – өзі тану» журналы, 2015 ж. №4–5

УДК 37.017

ИБРАЙ АЛТЫНСАРИН: ИДЕИ ГУМАНИЗМА И СТРЕМЛЕНИЕ К ЗНАНИЯМ

Акылбаева Индира Муратова
кандидат исторических наук, teaching professor
Университет КАЗГЮУ имени М.С.Нарикбаева
г. Астана, Казахстан
E – mail: i_akylybayeva@kazguu.kz

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассматриваются идеи гуманизма и распространение знаний в казахской степи ХІХ века педагогом, просветителем Ибраем Алтынсариним. Гуманизм является достижением цивилизационного развития человечества и имеет важное значение в системе воспитания и образования Казахстана. Концепция гуманизма реализовалась в деятельности Алтынсарина посредством открытия школ и училищ, подготовки учителей, разработки учебников, учебных пособий и новых методов обучения, продвижения моральных ценностей правды, честности, справедливости, труда в системе обучения и стремления к знаниям.

Ключевые слова: гуманизм, знания, школы, книги, нравственность.

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада ХІХ ғасырдағы қазақ даласындағы педагог, ағартушы Ыбрай Алтынсариннің гуманизм идеялары мен білімді тарату жолдары қарастырылған. Гуманизм – адамзаттың өркениеттік дамуының жетістігі және Қазақстандағы тәрбие мен білім беру жүйесінде үлкен маңызға ие. Алтынсариннің іс – әрекетінде гуманизм ұғымы мектептер мен училищелер ашу, мұғалімдердің біліктілігін арттыру, оқулықтар, оқу – әдістемелік құралдар мен оқытудың жаңа әдістерін жасау, адамгершілік құндылықтарды насихаттау арқылы ақиқат, адалдық, әділдік пен еңбек жолында жүзеге асты.

Түйінді сөздер: гуманизм, білім, мектептер, кітаптар, адамгершілік.

Abstract

Relevance and goal. The article describes the ideas of humanism and the dissemination of knowledge in the Kazakh steppe of the 19th century by the teacher and educator Ibray Altynsarin. One of the great importance in the system of upbringing and education in Kazakhstan is Humanism and it is an achievement of the civilizational development of mankind in the world. The concept of humanism was realized in Altynsarin's activities through the opening of schools and colleges, teacher training, the development of textbooks, teaching aids and new teaching methods, the promotion of the moral values of truth, honesty, justice and work in the education system and the pursuit of knowledge.

Key words: humanism, knowledge, school, books, morality.

В современной педагогике огромный интерес вызывает историческая фигура Ибрая Алтынсарина. Его концепция гуманизма как искусство воспитания и обучения человека знаниям актуальны в рамках поиска, реализации новых подходов в системе воспитания и образования Казахстана. Сегодня благополучие страны и народа зависят от просвещенности граждан. Бескорыстное служение педагога, просветителя, переводчика, гуманиста Ибрая Алтынсарина своему народу является примером высокой гражданской позиции для каждого из нас в ХХІ веке. Именно он обращается к ценности гуманизма как важному достижению нравственного развития человеческой цивилизации и пути освоения огромного потенциала знаний посредством реализации идей открытия школ и училищ, подготовки учителей, написания учебников, учебных пособий и внедрения новых подходов обучения, а также моральных принципов правды, честности, справедливости и труда.

Судьба И.Алтынсарина непростая, приходится на сложный ХІХ век колониализма в Казахстане. Но несмотря на трудности времени, его жизненный путь с самого начала был связан с просвещением. В этом огромную роль сыграл его дед, бий Балгожи Жанбурчин, который благословил своего любимого внука и отправил в сопровождении своего помощника Жетібая Утемисова в город